

2010-cu ilin yanvar-mart ayları üçün Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI¹

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2010-cu ilin yanvar-mart aylarında da xarici iqtisadi əməliyyatlar neft-qaz sektoru üzrə müsbət saldoya, qeyri-neft sektoru üzrə isə mənfi saldoya malik olmuşdur.

Neft-qaz sektoru üzrə ümumi daxilolmalar əsasən neftin və təbii qazın ixracı və bu sektora cəlb edilən xarici kapitalın hesabına formalaşır. Bu sektor üzrə ödənişlər isə mənfəətin və investisiyaların repatriasiyasını, avadanlıqların və xidmətlərin idxalını əks etdirir. 2010-cu ilin yanvar-mart aylarında neft-qaz sektoru üzrə yaranmış ümumi müsbət saldo 4.8 mlrd. \$ olmuşdur.

Tədiyə balansının əsas göstəriciləri

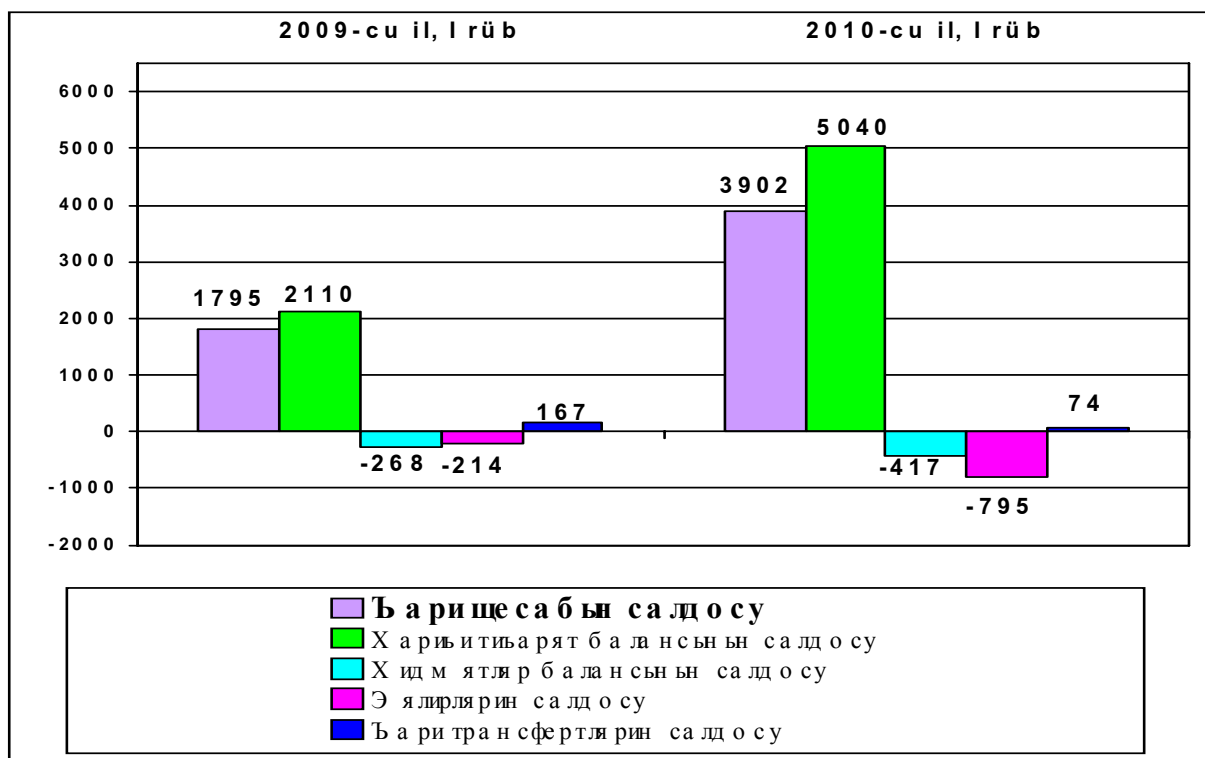
	Mln. \$	
	2009-cu il, I rüb	2010-cu il, I rüb
<i>I. Cari əməliyyatlar hesabının saldosu</i>	<i>1795.1</i>	<i>3902.1</i>
Xarici ticarət balansı	2110.7	5040.6
Xidmətlər balansı	-268.3	-416.7
Gəlirlər balansı	-214.3	-795.4
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-241.5	-800.5
Cari transfertlər balansı	167.0	73.6
<i>II. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabının saldosu</i>	<i>-3837.8</i>	<i>-1329.2</i>
Birbaşa investisiyalar	102.2	46.9
- Azərbaycanca cəlb olunmuş	760.7	704.7
- Xaricə yönəldilmiş	-52.9	-47.2
- İnvestisiyaların repatriasiyası	-605.6	-610.6
Kreditlər və digər investisiyalar	-3940.0	-1376.1
<i>III. Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi)</i>	<i>-2042.7</i>	<i>2572.9</i>

Cari əməliyyatlar hesabı

2010-cu ilin yanvar-mart aylarında cari əməliyyatlar hesabında 3.9 mlrd. \$ məbləğində profisit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə cari hesabın profisiti 4.7 mlrd. \$ məbləğində olmuşdur. Bu profisit qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 0.8 mlrd. \$ məbləğində kəsirini tam örtmüşdür.

¹ Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı http://cbar.az/assets/1186/final_metod.pdf sahifəsinə müraciət edilə bilər.

Mln. \$

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 7.5 mlrd. \$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı* 5.0 mlrd. \$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.

2010-cu ilin yanvar-mart aylarında Azərbaycanın dünyanın 110-dan çox dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 11.5%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 88.5%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür. Dövlətimizin İtaliya, İsrail, Fransa, İndoneziya, Rusiya, ABŞ, Ukrayna, Türkiyə, Xorvatiya və Hindistan ilə daha intensiv ticarət əlaqələri olmuşdur. (Ümumi ticarətdə bu ölkələrin payı 75% təşkil etmişdir).

2010-cu ilin yanvar-mart aylarında xarici ticarət üzrə əsas tərəf müqabilləri (Mln. \$)

	<i>Əmtəə dövriyyəsi</i>	<i>İxrac</i>	<i>İdxal</i>	<i>Saldo</i>
<i>İtaliya</i>	2495	2473	22	+2451
<i>İsrail</i>	512	487	25	+462
<i>Fransa</i>	474	446	28	+418
<i>İndoneziya</i>	382	381	1	+380
<i>Rusiya Federasiyası</i>	355	150	205	-55
<i>ABŞ</i>	320	281	39	+242
<i>Ukrayna</i>	296	212	84	+128
<i>Türkiyə</i>	294	185	109	+76
<i>Xorvatiya</i>	257	256	1	+255
<i>Hindistan</i>	226	214	12	+202
<i>Başqaları</i>	1865	1173	692	+481
<i>Cəmi</i>	7476	6258	1218	+5040
<i>O cümlədən:</i>				
<i>MDB dövlətləri</i>	859	497	362	+135

<i>Digər dövlətlər</i>	<i>6617</i>	<i>5761</i>	<i>856</i>	<i>+4905</i>
------------------------	-------------	-------------	------------	--------------

Əmtəə ixracı. 2010-cu ilin yanvar-mart aylarında əmtəə ixracı 6.3 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İxrac olunmuş malların strukturunda neft məhsullarının payı 94.5% olmuşdur.

Xarici dövlətlərə 5.7 mlrd. \$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 368.0 mln. \$-ı neft emalı məhsullarının, 5.3 mlrd. \$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

İxrac olunmuş xam neftin 5.1 mlrd. \$ Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən hasil olunmuş neftin ümumi dəyəridir. İxrac olunmuş ümumi xam neftin 267.6 mln. \$ isə digər müəssisələr tərəfindən xaricə göndərilmişdir ki, bunun da 41.1 mln.\$ Şahdəniz yatağından hasil edilmiş kondensatın, 226.5 mln. \$ isə ARDNŞ-nin payına düşür.

2010-cu ilin yanvar-mart aylarında ölkənin **qeyri neft-qaz** ixracı 344.8 mln. \$ olmuşdur.

İxracın strukturunu

	2009-cu il, I rüb		2010-cu il, I rüb	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İxrac - cəmi	3587.6	100.0	6258.4	100.0
o cümlədən:				
1.Yanacaq-xammal məhsulları	3446.5	96.1	5979.8	95.5
- neft-qaz məhsulları	3416.7	95.3	5913.6	94.5
- digər xammal	29.8	0.8	66.2	1.0
2.Maşın və avadanlıq	39.1	1.1	129.3	2.1
3.İstehlak malları	97.8	2.7	148.0	2.4
4.Digər mallar	4.2	0.1	1.3	-

Əmtəə idxalı. Hesabat dövründə əmtəə idxalı 1.2 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İstehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 617.1 mln. \$ olmuş, bunun da 226.1 mln. \$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür.

İdxalın strukturunu

	2009-cu il, I rüb		2010-cu il, I rüb	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İdxal-cəmi	1477.0	100.0	1217.8	100.0
cümlədən:				
1.İstehlak malları	633.1	42.9	617.1	50.7
- ərzaq məhsulları	231.5	15.7	226.1	18.6
- digərləri	401.6	27.2	391.0	32.1
2.İnvestisiya yönümlü mallar	179.4	12.1	117.4	9.6
- beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları	129.6	8.8	76.9	6.3
- digərləri	49.8	3.3	40.5	3.3
3. Digər mallar	664.5	45.0	483.3	39.7

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 9.6% təşkil edərək 117.4 mln. \$ olmuşdur. Bunun 65.5%-ni beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində istifadə olunmuş investisiyalar hesabına idxal edilmiş mallar təşkil edir. Bundan başqa ölkəyə ümumi məbləği 483.3 mln. \$ olan istehsal təyinatlı maşın-avadanlıq, kimya, qara və əlvan metal məhsulları da gətirilmişdir.

Xidmətlər balansı

2010-cu ilin yanvar-mart aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 1266.7 mln. \$ təşkil etmişdir. Bunun 841.7 mln. \$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 425.0 mln. \$ isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir. Beləliklə, xidmətlər balansının saldosu mənfi 416.7 mln. \$ olmuşdur.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 23.3%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 295.2 mln. \$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 57.7%-i Azərbaycan rezidentlərinin xarici dövlətlərin nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin ümumi dəyəri isə 124.9 mln. \$ təşkil etmişdir.

Hesabat dövründə xarici ölkə vətəndaşlarına turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 122.7 mln. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bunun 39.5%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycana işgüzar səfərləri ilə bağlıdır.

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 2 dəfə artaraq 159.4 mln. \$ məbləğində olmuşdur. Bunun 78.8%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məlik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür.

Ümumiyyətlə, qarşılıqlı xidmətlərin ölkənin xarici dövlətlər ilə əmtəə və xidmətlər üzrə ümumi idxal-ixrac dövriyyəsinə xüsusi çəkisi 14.5% təşkil etmişdir.

Gəlirlər balansı

Gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 1000.7 mln. \$-a çatmışdır. Bunun 89.7%-ni (898.0 mln. \$) Azərbaycandan ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (685.3 mln. \$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qeyri-rezidentlərə ödənilmiş əmək haqları (25.9 mln. \$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (38.1 mln. \$) təşkil edir.

I rübdə gəlirlərlə bağlı Azərbaycana daxil olmuş vəsait 102.6 mln. \$ təşkil etmişdir. Bunun əsas hissəsini (62.2 mln. \$) Dövlət Neft Fondunun vəsaitlərinə, (5.9 mln. \$) Mərkəzi Bankın sərəncamında olan xarici valyuta ehtiyatlarına və (1.9 mln. \$) bankların xaricdə yerləşdirilmiş aktivlərinə hesablanmış faiz gəlirləri təşkil edir.

Cari transfertlər balansı

Cari transfertlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 478.4 mln. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bu məbləğin 57.7%-ni ölkəyə daxilolmalar təşkil edir.

Cari transfertlər üzrə ümumi daxilolmaların 93.9%-ni xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 2.0%-ni ölkəyə gətirilən humanitar idxal mallarının dəyəri, 4.1%-ni isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Bütövlükdə, cari transfertlər üzrə əməliyyatların müsbət saldosu 73.6 mln. \$ təşkil etmişdir.

Kapitalın və maliyyənin hərəkəti

2010-cu ilin yanvar-mart aylarında xaricdən cəlb olunmuş kapitalın ümumi həcmi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1.7 dəfə artaraq 1.9 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bu göstərici əsasən ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların və xarici kreditlərin hesabına formalaşmışdır.

Cəlb olunmuş xarici kapitalın strukturu

	2009-cu il, I rüb		2010-cu il, I rüb	
	Mln. \$-la	Xüsusi çə- kisi, %-lə	Mln. \$-la	Xüsusi çə- kisi, %-lə
Birbaşa investisiyalar	760.7	70.3	704.7	37.8
- neft-qaz sektoru	510.8	47.2	596.4	32.0
- digər sektorlar	249.9	23.1	108.3	5.8
Kreditlər və digər investisiyalar	321.5	29.7	1161.6	62.2
- dövlət təminatlı kreditlər	86.8	8.0	154.7	8.3
- dövlət təminatı olmayan kreditlər	127.8	11.8	732.9	39.3
- neft-qaz sektoru	26.3	2.4	123.0	6.6
- banklar	84.0	7.8	527.4	28.3
- digərləri	17.5	1.6	82.5	4.4
- digər investisiyalar	106.9	9.9	274.0	14.6
C Ə M İ	1082.2	100.0	1866.3	100.0

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 704.7 mln. \$ olmuşdur. Bu investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 84.6% təşkil etmişdir. Bu sərmayələr iri neft-qaz layihələrinin, əsasən BP Eksploreyşn (Şah Dəniz) Ltd. layihəsi və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Azəri-Çıraq-Günəşli yatağında görülən işlərin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuşdur.

Qiymətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların isə ümumi məbləği 108.3 mln. \$ olmuşdur. Bu da ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa xarici investisiyaların ümumi həcmnin 15.4%-ni təşkil etmişdir.

Kreditlər və digər investisiyalar

Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə hesabat dövründə kreditlər və digər investisiyalar formasında cəlb olunmuş sərmayələrin xüsusi çəkisi xarici kapitalın strukturunda 3.6 dəfə artaraq 62.2% (1161.6 mln. \$) təşkil etmişdir. Bu məbləğin 13.3%-i (154.7 mln. \$) birbaşa dövlət və dövlət təminatı əsasında cəlb olunmuş kreditlər (beynəlxalq maliyyə və digər təşkilatlar tərəfindən ayrılmış kreditlər), 86.7%-i (732.9 mln. \$) isə dövlət təminatı olmayan kreditlərdir ki, bunun da 527.4 mln. \$-ı banklar, 123.0 mln. \$-ı neft-qaz sektoru, 82.5 mln. \$-ı isə digər müəssisələr və firmalar tərəfindən cəlb olunmuşdur.